

การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของ อนุญาโตตุลาการในประเทศไทย

The Use of Good Governance of the Rule of law in the Performance of Arbitrator in Thailand

รัฐสิทธิ์ คุรุสุวรรณ และ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี

สาขาวิชาการจัดการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสยาม
Email: rattasidhi@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความสอดคล้องของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ได้แก่ อนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร) จำนวน 5 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสถาบันอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน คู่พิพาทหรือผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน ผลการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ผลการศึกษาพบว่า 1) การใช้กฎหมายในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ได้ใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการ หรืออื่นๆ หลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิของคู่กรณี เป็นสิทธิเกี่ยวกับธุรกิจ การค้า ส่วนการให้ความคุ้มครองสิทธิ เป็นสิทธิการบังคับในเนื้อหาสัญญา โดยใช้หลักกฎหมายที่มีอยู่แล้ว 2) หลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่กรณีนั้น ตามหลักเกณฑ์หรือเกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่กรณีนั้น เป็นการเน้นแต่สิทธิของคู่กรณี ไม่ใช่เสรีภาพ 3) การตัดสินใจพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมายทางเนื้อหาเป็นการตัดสินใจตามกฎหมายโดยเนื้อหากฎหมาย ต้องอิงกฎหมายเป็นหลักในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง 4) การปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการในการไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่เป็นการละเมิดในการคุ้มครองผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นคู่พิพาทสามารถทำได้ 5) การเป็นอนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาคดีเช่นเดียวกับผู้พิพากษา 6) การปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการในการพิจารณาชี้ขาด คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือผูกพันด้วยกฎหมายได้ในบางกรณี

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, หลักนิติธรรม, การปฏิบัติหน้าที่, อนุญาโตตุลาการ

Abstract

The purpose of this research is to study for consistency of good governance of the rule of law indicator of the performance of arbitrators in Thailand. This qualitative research is conducted by in-depth interviews of the significant informants including 20 persons, 5 arbitrators, 5 officers of Office of the Public Sector Development Commission: OPDC, 5 officers of Thai Arbitration Institute (TAI), 5 parties or persons involved in the arbitration process. The results of the interviews and the studies of the related documents are then analyzed together. The results of the study reveal that 1) the use of laws in dispute resolution by arbitrators using the law. The criteria or rules for using laws protecting the rights of parties is right of business, commercial. The protection of rights is a

mandatory right in the content of the contract. 2) The criteria or rules use the law to protect the rights of the parties; they are not free. 3) Legal content dispute resolution is a legal decision by content law. 4) The duty of the arbitrator to not cause disadvantage is a violation of the protection of the parties. 5) Arbitration must be independent and impartial like the judge in the judicial process. 6) Performance of duties is in the right of judicial decision made by arbitrator. However, the parties can comply with the award or be legally bound in some cases.

Keywords: Good Governance, Rule of Law, The Performance, Arbitrator

วันที่รับบทความ : 02 ตุลาคม 2562
วันที่แก้ไขบทความ : 24 ธันวาคม 2562
วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 27 มกราคม 2563

1. บทนำ

เนื่องจากหลักธรรมาภิบาล หรือ การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี มีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยเฉพาะการบริหารราชการแผ่นดินในการขับเคลื่อนแนวความคิด ธรรมาภิบาล ให้ไปสู่จุดมุ่งหมายเพื่อให้การบริหารราชการสามารถปฏิบัติงานตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศและให้บริการแก่ประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546” มาตรา 3 บัญญัติว่า “การปฏิบัติตามพระราชกฤษฎีกานี้ในเรื่องใดสมควรที่ส่วนราชการใดจะปฏิบัติเมื่อใด และจะต้องมีเงื่อนไขอย่างไรให้เป็นไปตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนดตามข้อเสนอแนะของก.พ.ร.” [1] ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้และมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรมในการใช้กฎหมายในการตัดสินข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ เป็นหัวใจสำคัญในการได้ใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของสถาบัน หรืออื่นๆ เป็นหลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่กรณี โดยเฉพาะการดำเนินการพิจารณาในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ในด้านหลักนิติธรรมที่มีความสำคัญในหลักหนึ่งของธรรมาภิบาล ทั้งนี้อนุญาโตตุลาการได้ใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของสถาบัน หรืออื่นๆ เป็นหลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์การใช้การตัดสินข้อพิพาทคู่พิพาท

ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่ง “อนุญาโตตุลาการ” โดยเฉพาะคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ จึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการอำนวย

ความยุติธรรมแก่คู่กรณีผู้รับบริการหรือผู้ใช้บริการของสถาบันอนุญาโตตุลาการจากการพิจารณาชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ ตลอดถึงความเชื่อและศรัทธาต่อสถาบันอนุญาโตตุลาการ เพราะเป็นเรื่องความเชื่อถือความศรัทธา รวมตลอดถึงผลประโยชน์ต่อระบบอนุญาโตตุลาการ ซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก นอกเหนือการใช้สิทธิทางศาล นอกจากผู้ดำรงตำแหน่ง “อนุญาโตตุลาการ” และผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายต่างๆ อาทิ สถาบันอนุญาโตตุลาการ ประชาชนผู้มาใช้บริการในการระงับข้อพิพาท ซึ่งจะมีความพึงพอใจหรือไม่ อย่างไร ก็ย่อมขึ้นอยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการซึ่งมีอำนาจหน้าที่พิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทที่คู่กรณีเสนอต่อตน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งอนุญาโตตุลาการไทย
2. เพื่อศึกษาแนวความคิดของธรรมาภิบาลในการปรับใช้กับการปฏิบัติงานด้านการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ
3. เพื่อศึกษาหา “ความสอดคล้องของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลกับอนุญาโตตุลาการโดยการศึกษาเชิงประจักษ์”

3. นิยามศัพท์

หลักธรรมาภิบาลทางกฎหมาย (Good Governance) หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ได้แก่

1. ประสิทธิภาพ 2. ประสิทธิผล 3. ความสัมฤทธิ์ผล

4. หลักนิติธรรม 5. คุณธรรม/จริยธรรม 6. เปิดเผย/โปรงใส 7. ความเสมอภาค

ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลทางกฎหมาย หมายถึง ตัวชี้วัดบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีนำมาปรับใช้กับการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) คุณธรรมและจริยธรรม 3) เปิดเผย/โปรงใส 4) ความเสมอภาค 5) ประสิทธิภาพ 6) ประสิทธิผล และ 7) ความสัมฤทธิ์ผล

หลักนิติธรรม หมายถึง อนุญาโตตุลาการทำหน้าที่พิจารณาชี้ขาดโดยใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการ รวมถึงข้อตกลงของคู่พิพาทที่ได้ทำขึ้นอย่างถูกต้อง

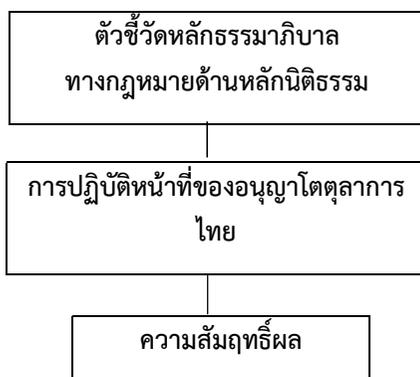
การปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการ หมายถึง อนุญาโตตุลาการมีอำนาจหน้าที่พิจารณาชี้ขาดระงับข้อพิพาทของคู่กรณี และในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับสถาบันอนุญาโตตุลาการ รวมทั้งข้อกำหนดในสัญญาที่คู่กรณีได้ทำไว้

ประสิทธิภาพ หมายถึง การที่อนุญาโตตุลาการปฏิบัติหน้าที่ที่ใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ

ประสิทธิผล หมายถึง การที่อนุญาโตตุลาการปฏิบัติหน้าที่โดยประสบผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์ของระบบอนุญาโตตุลาการครบถ้วน

ความสัมฤทธิ์ผล หมายถึง การพิจารณาตัดสินข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการมีคุณภาพ ตอบสนองความพึงพอใจของคู่พิพาทได้เป็นอย่างดี

4. กรอบแนวคิด

5. วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย” ผู้วิจัยได้ออกแบบวิจัย (research design) ไว้ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualification method) เพราะต้องการเก็บข้อมูลในเชิงลึก และการสัมภาษณ์ ซึ่งในบทนี้จะได้กล่าวรายละเอียดของรูปแบบการวิจัย (research design) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (research instrument) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis)

1. **ประเภทของการวิจัยเป็นแบบ** วิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาค้นหาข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ รวมทั้งการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

2. **ประชากร คือ** อนุญาโตตุลาการทั้งหมดในสถาบันอนุญาโตตุลาการและบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง

3. **กลุ่มตัวอย่าง** ในการศึกษาการวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย” จะทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ อนุญาโตตุลาการและบุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน แบ่งออกเป็น 1) อนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน 2) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร) จำนวน 5 คน 3) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสถาบันอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน 4) คู่พิพาทหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน

4. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ศึกษาเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัยเรื่อง “การใช้หลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการในประเทศไทย” และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ทั้งแบบมีโครงสร้าง (structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in depth interview) ส่วนเครื่องมืออื่นๆในการเก็บข้อมูลจะใช้ในการจดบันทึก กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเทปคำพูด และเครื่องบันทึกเสียง นอกจากนี้ยังใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การจัดเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่กลุ่มอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร) จำนวน 5 คน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในสถาบันอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน คู่พิพาทหรือผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการอนุญาโตตุลาการ จำนวน 5 คน รวมจำนวน 20 คน ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Schedule) ที่เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural Interview Schedule) ที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญ (Contents) และสาระรายละเอียด (Contents) รวมทั้งการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group)

6. ผลการวิจัย

ความหมายของหลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรม ตามคำนิยามของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) หลักนิติธรรม คือ การใช้อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ ในการบริหารราชการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย [2]

หลักธรรมาภิบาลด้านนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่ใช้กระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืน ขัด หรือ แย้งหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ สาระสำคัญ ได้แก่ 1) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา 2) กฎหมายไม่มีผลเป็นโทษย้อนหลัง 3) กฎหมายต้องมีการประกาศใช้แก่ประชาชนทราบและต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป 5) เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย 6) ห้ามยักยอกความรับผิดชอบให้การกระทำในอนาคต” [3]

ดังนั้นการนำหลักนิติธรรมมาใช้กับอนุญาโตตุลาการซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในคดีแพ่งและพาณิชย์นั้น การตีความต้องยึดตัวบทกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้น จะใช้กฎหมายตามอำเภอใจหาได้ไม่ อนุญาโตตุลาการจึงต้องยึดและปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติและให้อำนาจไว้เท่านั้น

ความสอดคล้องของตัวชี้วัดธรรมาภิบาลด้านนิติธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการโดยการศึกษาเชิงประจักษ์

ด้านหลักนิติธรรม

ตัวชี้วัดธรรมาภิบาลของประเทศไทยที่ปรับใช้กับการปฏิบัติงานด้านการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการที่เหมาะสม ได้ดังนี้ ซึ่ง วิภาส ทองสุทธิ [4] กล่าวว่า “หลังจากนั้นได้มีการจัดทำตัวชี้วัดตามหลักการสำคัญ ทั้ง 10 หลักการ โดยแต่ละหลักการจะมีองค์ประกอบย่อยอีกส่วนหนึ่ง แล้วในองค์ประกอบย่อย และข้อคำถามอธิบายตัวชี้วัดได้นำไปอธิบายตัวชี้วัดได้ รายละเอียดตัวชี้วัด ทั้ง 10 หลักการ หรือ “ทศธรรม” ตามคำเรียกของศาสตราจารย์ ดร.ติน ปรัชญพฤทธิ”

ตัวชี้วัดหลักนิติธรรม สามารถนำมาประกอบ การใช้กับการปฏิบัติงานด้านการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการที่เหมาะสม ในการใช้กฎหมายในการตัดสินข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ได้ดังนี้

1. กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับของสถาบันอนุญาโตตุลาการ หรืออื่นๆ การใช้กฎหมายในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ได้ใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของสถาบัน หรืออื่นๆ หลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์ การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิของคู่กรณี เป็นสิทธิเกี่ยวกับธุรกิจ การค้า ส่วนการให้ความคุ้มครองสิทธิ เป็นสิทธิการบังคับในเนื้อหาสัญญา โดยใช้หลักกฎหมายที่มีอยู่แล้ว เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายอื่นๆบังคับตามเนื้อหาของสัญญา ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายที่มีอยู่แล้ว หรือเป็นไปตามกฎหมาย หรือข้อตกลงที่คู่กรณีตกลงใช้บังคับกับสัญญา ในเรื่องกฎหมายที่นำมาใช้ในการตัดสินข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ คู่พิพาทสามารถกำหนดได้ว่าจะใช้กฎหมายประเทศไทยของคู่สัญญาใดใช้บังคับก็ได้ เมื่อคู่กรณีมีได้ตกลงกันไว้ ในเรื่องกฎ ระเบียบ ตามปกติถ้าเราใช้สถาบันไหน ก็ใช้สถาบันนั้นบังคับ

2. ในประเด็นเรื่องหลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่กรณี นั้นตามหลักเกณฑ์หรือเกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของคู่กรณีนั้น บางเรื่องเป็นการเน้นแต่สิทธิของคู่กรณี ไม่ใช่เสรีภาพ การที่กฎหมายคุ้มครองสิทธิหลักนิติธรรมนั้นก็เป็นหลักความยุติธรรมตามกฎหมายและความเป็นธรรม บุคคลแต่ละฝ่ายจะได้รับความเป็น

ธรรม จะต้องขึ้นอยู่กับตัวบทกฎหมายที่บัญญัติว่าสิทธิ และหน้าที่ของบุคคลนั้นเป็นอย่างไร หากไม่บัญญัติไว้ก็ ย่อมทำไม่ได้ หลักความเป็นธรรมของหลักความยินยอม คือ การที่ยินยอมให้บุคคลอื่นกระทำได้ หากไม่ให้ความ ยินยอม ย่อมไม่อาจทำได้ ดังนั้นต้องอิงตัวบทกฎหมายมา เป็นเกณฑ์ เนื่องจากหลักนิติธรรม คือ การที่บุคคลนั้น บังคับใช้ตามตัวบทกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมา ใน ขณะเดียวกันกฎหมายจะสร้างความเป็นธรรมจริงๆ ก็ต้องตีความให้ถูกต้องตามตัวบท

3. การตัดสินใจพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมาย ทางเนื้อหาเป็นการตัดสินตามกฎหมายโดยเนื้อหา กฎหมาย ต้องอิงกฎหมายเป็นหลักในการวินิจฉัย ข้อเท็จจริง ทั้งนี้คำว่า “บริบทความชอบตามหลักและ เนื้อหาสารกฎหมาย” นั้น เราต้องเข้าใจบริบทความชอบ ตามหลักและเนื้อหาสาระกฎหมายก่อน เขาว่าบริบท ใดๆ เราแยกกฎหมายสารบัญญัติ และกฎหมายวิธี สบัญญัติ คำว่ากฎหมายสารบัญญัติ คือ การกำหนดสิทธิ และหน้าที่ของบุคคล แต่กฎหมายวิธีสบัญญัติ คือการทำ หน้าที่ของกฎหมายที่อำนวยความสะดวกยุติธรรม ใช้กฎหมาย วิธีสบัญญัติ

4. การปฏิบัติหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการใน การไม่ทำให้เกิดความเสียหายหรือไม่เป็นการละเมิด ในการคุ้มครองผู้กล่าวหาหรือผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็น คู่พิพาท สามารถทำได้ เนื่องจากการที่อนุญาโตตุลาการ ชี้ขาดข้อเท็จจริงต้องอ้างอิงตัวบทกฎหมาย มาปรับใช้ ซึ่งคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการมีผลทำให้คู่พิพาทฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งชนะหรือแพ้คดี ก็ยอมแล้วแต่รูปคดีและ พยานหลักฐานในแต่ละเรื่อง อนุญาโตตุลาการจะชี้ขาด ให้เกิดความเป็นธรรมและอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ คู่ความให้เสมอภาค ยุติธรรม การคุ้มครองบุคคลผู้ กล่าวหา จะต้องมีการยอมรับ จึงสามารถทำได้ อนุญาโตตุลาการจะต้องให้ความคุ้มครองผู้กล่าวหาหรือผู้ ถูกกล่าวหา เนื่องจากกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมา เพื่อให้ ความคุ้มครองสิทธิของบุคคลนั้น

5. การเป็นอนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็น อิศระ และ เป็น กลาง ในการ พิจารณา คดี นั้น อนุญาโตตุลาการ คือบุคคลที่คู่พิพาทตกลงร่วมกันให้มา

เป็นดำเนินการในการพิจารณาต้องโปร่งใสเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่ายอยู่แล้ว และเป็นคนกลาง ปราศจากผลประโยชน์ ขัดกัน (Conflict of Interest) ควรมีความเป็นกลาง เนื่องจากต้องพิจารณาอย่างเสมอภาค และยุติธรรม ซึ่ง การเป็นอนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็นอิสระและเป็น กลาง คือ ตัดสินตามเนื้อผ้า คือตามข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นคนกลาง ปราศจากผลประโยชน์ขัดกัน (Conflict of Interest) นอกจากนั้นมีความเป็นอิสระในการพิจารณา โดยไม่ถูกกดดันจากระดับชั้นการบังคับบัญชา และไม่เอนเอียง หรือเห็นแก่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แม้ว่าอาจจะ รู้จักเป็นส่วนตัว ก็ต้องว่าความหรือพิจารณาบนข้อมูล ข้อเท็จจริงด้วยความละเอียดรอบคอบ

6. ความผูกพันของคู่พิพาทในคำชี้ขาด ใน การปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการในการพิจารณาชี้ขาด คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือผูกพันด้วย กฎหมายได้ในบางกรณี เพราะเหตุว่าคำชี้ขาดของ อนุญาโตตุลาการ เมื่อชี้ขาดไปแล้ว คู่สัญญาไม่เห็นด้วย ก็ไปเพิกถอนได้ที่ศาลยุติธรรม สัญญาปกครองก็ไปที่ศาล ปกครอง เฉพาะกรณีคำชี้ขาดขัดต่อกฎหมาย หรือ ศีลธรรมอันดี หรือชี้ขาดเกินอำนาจอนุญาโตตุลาการ หรือชี้ขาดโดยทุจริต แต่ถ้าคู่กรณีเมื่อเขาไม่ได้แย้งก็ สามารถไปขอบังคับคดีได้ที่ศาลยุติธรรม หรือศาล ปกครองแล้วแต่กรณี หากชี้ขาดตามความเป็นธรรม คู่พิพาทต้องปฏิบัติตาม นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับคำชี้ ขาดของอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือหลายคน ถ้าเป็น อนุญาโตตุลาการคนเดียว คู่พิพาทมักจะไม่มีปัญหา ในทางปฏิบัติ แต่ถ้าเป็นอนุญาโตตุลาการ 3 คนขึ้นไป มัก มีปัญหา เพราะต้องทำด้วยคะแนนเสียงมากกว่า 2 ใน 3 ซึ่งมักจะมีความเห็นไม่ลงรอยกัน ซึ่งจะนำไปสู่การ พิจารณาในศาลต่อไป

กรณีที่คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือ ผูกพันด้วยกฎหมายในการพิจารณาชี้ขาดโดย อนุญาโตตุลาการนั้น ในการ ปฏิบัติ หน้าที่ อนุญาโตตุลาการในการพิจารณาชี้ขาด มีความเห็นว่า คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือผูกพันด้วย กฎหมายได้แล้วแต่กรณี ซึ่งสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดได้ เนื่องจากคู่พิพาทเป็นผู้เลือกอนุญาโตตุลาการเข้ามา จึง

ควรเคารพการตัดสิน แต่ตัวอนุญาโตตุลาการมีข้อมูลพร้อมหรือไม่ หรือมีผลประโยชน์แอบแฝง นอกจากนั้นในการปฏิบัติหน้าที่อนุญาโตตุลาการในการพิจารณาชี้ขาด คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือผูกพันด้วยกฎหมายได้หรือไม่ นั่นขึ้นอยู่กับว่าคู่พิพาทมีความจริงใจ ทั้งนี้คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดได้ แต่คู่กรณีมักไม่ยอมปฏิบัติ เพราะเป็นผู้เสียผลประโยชน์ จึงไม่ยอมรับในการชี้ขาด

อย่างไรก็ตาม การฟ้องหรือเพิกถอนการบังคับตามคำชี้ขาดต้องเป็นไปตามหลักอนุญาโตตุลาการ ในเรื่อง New York Convention (Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards) และเป็นไปตามแนวทางของกฎหมายแม่แบบ (Model law on International Commercial Arbitration)

7. อภิปรายผล

หลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม หมายถึง “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่ใช้กระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืน ชัด หรือ แอ้งหลักนิติธรรม และหลักนิติธรรมนี้จะถูกล่วงละเมิดไม่ได้ สำคัญได้แก่ 1) หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา 2) กฎหมายไม่มีผลเป็นโทษย้อนหลัง 3) กฎหมายต้องมีการประกาศใช้แก่ประชาชนทราบและต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไป 4) เจ้าหน้าที่รัฐจะใช้อำนาจได้ ภายใต้การให้อำนาจโดยกฎหมาย 5) ห้ามยักเว้นความรับผิดชอบให้การกระทำในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิภาส ทองสุทธิ [4] กล่าวว่า “ตัวชี้วัดหลักการต่างๆ ในหลักนิติธรรม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1.การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 2.ความชอบด้วยกฎหมายทางเนื้อหา 3.ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ 4.หลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ โดยไม่มีกฎหมาย 5.การแบ่งแยกอำนาจ 6.ความอิสระของผู้พิพากษา 7.หลักความผูกพันด้วยกฎหมาย

หลักธรรมาภิบาลด้านหลักนิติธรรม การใช้กฎหมายในการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ ได้ใช้กฎหมาย ระเบียบข้อบังคับของสถาบัน หรืออื่นๆ หลักเกณฑ์ หรือ เกณฑ์การใช้กฎหมายคุ้มครองสิทธิของคู่กรณี เป็นสิทธิเกี่ยวกับธุรกิจ การค้า ส่วนการให้ความ

คุ้มครองสิทธิ เป็นสิทธิการบังคับในเนื้อหาสัญญา โดยใช้หลักกฎหมายที่มีอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ เมตต์ เมตต์การ์นุจิต [5] กล่าวว่า “หลักนิติธรรม (Rule of Law) หรือหลักนิติรัฐ ได้แก่การตราหรือใช้กฎหมาย กฎ ระเบียบข้อบังคับที่เป็นธรรมและเสมอภาคด้วยมาตรฐานเดียวกัน เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือให้เกิดการปฏิบัติตามอำเภอใจ การเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม หรือสองมาตรฐานจะกระทำมิได้ ผู้ปกครองไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งระดับใดจะต้องใช้อำนาจตามที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น”

ในเรื่องกฎหมายที่นำมาใช้ในการตัดสินข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการ คู่พิพาทสามารถกำหนดได้ว่าจะใช้กฎหมายประเทศไหนของคู่สัญญาใดใช้บังคับก็ได้ เมื่อคู่กรณีมิได้ตกลงกันไว้ ในเรื่องกฎ ระเบียบ ตามปกติถ้าเราใช้สถาบันไหน ก็ใช้สถาบันนั้นบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับคำบรรยายกฎหมายวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการของ เสาวนีย์ อัครโรจน์ [6] ที่กล่าวว่า “วิธีพิจารณาของอนุญาโตตุลาการนั้น จะเป็นไปตามกฎหมายที่ส่วนใหญ่จะให้เป็นที่ตกลงกันไว้ แต่ถ้ามิได้กำหนดวิธีพิจารณาไว้ ก็อยู่ในดุลพินิจของอนุญาโตตุลาการ แต่ก็ต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรม โดยให้โอกาสคู่กรณีทั้งสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐานของแต่ละฝ่าย”

การเป็นอนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็นอิสระและเป็นกลางในการพิจารณาคดีนั้น อนุญาโตตุลาการ คือ บุคคลที่คู่พิพาทตกลงร่วมกันให้มาเป็นดำเนินการในการพิจารณาต้องโปร่งใสเป็นธรรมทั้ง 2 ฝ่ายอยู่แล้ว และเป็นคนกลาง ปราศจากผลประโยชน์ขัดกัน (Conflict of Interest) ควรมีความเป็นกลาง เนื่องจากต้องพิจารณาอย่างเสมอภาค และยุติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545 มาตรา 19 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “อนุญาโตตุลาการต้องมีความเป็นกลางและเป็นอิสระ รวมทั้งต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในสัญญาอนุญาโตตุลาการ หรือในกรณีที่คู่สัญญาตกลงกันให้หน่วยงานซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอนุญาโตตุลาการเป็นผู้ดำเนินการต้องมีคุณสมบัติตามที่หน่วยงานดังกล่าวกำหนด” [7] นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับหนังสืออนุญาโตตุลาการ ทฤษฎีและปฏิบัติ

ของไชยวัฒน์ บุณนาค [8] กล่าวว่า “ในเมื่อ อนุญาตตุลาการ ทำหน้าที่เสมอผู้พิพากษา อนุญาตตุลาการก็จำเป็นต้องมีความเป็นกลาง (Impartial) และเป็นอิสระ (Independent) การวางตัวเป็นกลาง หมายความว่า ต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใดแม้ฝ่ายนั้นจะเป็นฝ่าย ที่เสนอชื่อตนให้เป็นอนุญาตตุลาการ”

ในการปฏิบัติหน้าที่อนุญาตตุลาการในการพิจารณา ชี้ขาด คู่พิพาทสามารถปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือผูกพันด้วย กฎหมายได้ในบางกรณี เพราะเหตุว่าคำชี้ขาดของ อนุญาตตุลาการ เมื่อชี้ขาดไปแล้ว คู่สัญญาไม่เห็นด้วย ก็ไปฟ้องถอนได้ที่ศาลยุติธรรม สัญญาปกครองก็ไปที่ศาล ปกครอง แต่ถ้าคู่กรณีเมื่อเขาไม่ได้แย้งก็สามารถไปขอ บังคับคดีได้ ตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ ไปยื่นที่ ศาลยุติธรรม หรือศาลปกครอง ที่มาของศาลบังคับได้ เหมือนตามคดีแพ่ง หากชี้ขาดตามความเป็นธรรม คู่พิพาทต้องปฏิบัติตาม ซึ่งสอดคล้องกับคำบรรยาย กฎหมายวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการ อนุญาตตุลาการของ เสาวนีย์ อัครโรจน์ [6] ที่กล่าวว่า “การที่คำชี้ขาดมีผลทำให้ข้อพิพาทสิ้นสุดและผูกพัน คู่กรณี เพราะการตกลงกันให้มีการอนุญาตตุลาการ ย่อมหมายความว่าโดยปริยายว่าคู่กรณีจะต้องปฏิบัติ และ ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการที่ทำขึ้นตามที่ ตกลงกันไว้ในสัญญาอนุญาตตุลาการ และเป็นผลของ การทำสัญญาอนุญาตตุลาการนั้น เนื่องจากการที่คู่กรณี พิพาททำสัญญากันเลือกใช้การอนุญาตตุลาการเพื่อ ระงับข้อพิพาทก็ต้องรู้อยู่แล้วว่าจะต้องมีการทำคำชี้ขาด อันเป็นผลจากสัญญาอนุญาตตุลาการและการปฏิบัติ หน้าที่ของอนุญาตตุลาการ ซึ่งคู่กรณีต้องผูกพันตาม สัญญาที่จะต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น” นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติอนุญาตตุลาการ พ.ศ.2545 มาตรา 40 วรรคหนึ่งและสอง บัญญัติว่า “การคัดค้าน คำชี้ขาดของคณะอนุญาตตุลาการอาจทำได้โดยการร้อง ต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพิกถอนคำชี้ขาดตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรานี้

คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอให้เพิกถอนคำชี้ขาดได้ โดยยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายในเก้าสิบวันนับ แต่วันได้รับสำเนาคำชี้ขาด.....”[7]

8. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีประกาศของสถาบันอนุญาตตุลาการ ในการสอบ การคัดเลือกอนุญาตตุลาการ เพื่อให้ อนุญาตตุลาการที่เข้ามาทำหน้าที่อนุญาตตุลาการเข้าใจ ภาระงานอนุญาตตุลาการมากยิ่งขึ้น และยังทำให้ได้ บุคคลผู้ทำหน้าที่อนุญาตตุลาการมีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับคดีข้อพิพาทนั้นๆ ประกอบกับต้องได้คุณสมบัติ ธรรมเข้ามาทำหน้าที่ในการเป็นอนุญาตตุลาการ โดยมีการปฐมนิเทศก์ในภายหลังอีกครั้ง

2. ควรนำกลยุทธ์หลักธรรมมาภิบาลมาใช้กับ อนุญาตตุลาการ เพื่อให้ต่างประเทศเชื่อมั่นและทัดเทียม นานาประเทศอย่างมีศักดิ์ศรี จะต้องมีการมีปัจจัยต่างๆเข้ามา ประกอบ อาทิ ผู้นำ บุคลากร ภาคส่วน บทบาทของ ภาคส่วนต่างๆ (ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน และ ภาคการศึกษา)

3. ส่งเสริม และ สนับสนุนให้สถาบัน อนุญาตตุลาการเป็นองค์กรที่มีคุณภาพและเตรียมความ พร้อมเพื่อรองรับข้อพิพาทระหว่างประเทศ

4. ควรนำหลักธรรมมาภิบาลมาใช้กับการปฏิบัติ หน้าที่ของอนุญาตตุลาการในการพิจารณาชี้ขาด เพื่อให้ คู่พิพาทมีความเชื่อมั่นในคำชี้ขาด อันมีผลให้คู่พิพาทลด การฟ้องถอนคำชี้ขาดต่อศาล

2 ข้อเสนอแนะครั้งต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยที่ศึกษาเป็นงานวิจัยเชิง คุณภาพ เพื่อให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์แบบและ ครอบคลุมในมิติในด้านอื่นๆ ควรมีการวิจัยในเชิงปริมาณ และสามารถอภิปรายผลในข้อมูลเรื่องอื่นๆได้มากขึ้นและ นำเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.2546, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 100 ก ลงวันที่ 9 ตุลาคม 2546.
- [2] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) (24 เมษายน 2555), ความหมายของหลัก ธรรมมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ ดี (GG Framework).

- [3] โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559). สืบค้นจาก <https://www.matichon.co.th/columnist/page/14>
- [4] วิภาส ทองสุทธิ, การบริหารจัดการที่ดี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อินทภาษ, 2551. น.202-205)
- [5] เมตต์ เมตต์การุณจิต, การบริหารจัดการที่ดี. พิมพ์ครั้งที่ 1. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์, 2554.
- [6] เสาวนีย์ อัครโรจน์, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยวิธีการระงับข้อพิพาททางธุรกิจโดยการอนุญาโตตุลาการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- [7] พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2545, ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 39 ก ลงวันที่ 29 เมษายน 2545.
- [8] ไชยวัฒน์ บุนนาค, อนุญาโตตุลาการ ทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ทรัพย์สุรีย์ จำกัด, 2554.